

ri Pelei filia, qui Achillem ad Troiam comitatus est. Mæander Cyonem, quæ ex Mileto Solis filio peperit Caunum & Bibliidem, qui simul in uenere cōiuncti sunt, Ouidio, Achelous deniq; Sirenas aspectu puellarum pubetenus, reliqua pisces, nautas cantu decipiētes. Acheloi autem ipsius Ætolia fluminis fabulam Diodorus lib. v. sic refert. Hercules Calidiorum gratia eum amnem rapidissimū in campos diffundens, plurimos agros eius irrigatione fertiles reddidit. Quapropter fingitur cum eo luctari in tauri specie, eiusq; cornu fractum dedisse dono Ætolis, refertum copia uuarum, malorū, huiuscemodiq; fructuum, quod uidelicet ex ea fluminis diuersione agros reddiderit fructibus feraciores. Ouid. autē in Fastis aliam de cornu copiae fabulam narrat, Amaltheæ uidelicet capræ id fuisse cornu quæ Iouem nutrijt, beneficioq; eius talem dedisse copiā. Græci κίρας ἀμαλθείας appellant. Orpheus Thrax genere Oeagri fluminis ex Calliopea filius, doctrina, melodiaq; ac poesi antecessit omnis, cantus quoq; suauitate feras, arboresq; dicitur adlexisse. Theologia gratia cui plurimum operæ impēdebat: in Ægyptum nauigauit, unde ex eorum sacerdotibus plurima ad Græcos præcepta ac cærimonias contulit. Cum Argonautis insuper Colchos profectus est. Postremo Eurydices uxoris causa ad inferos descēdens, à Proserpina cantus suauitate impetrauit, ut defunctam ab inferis excitaret. Quod & antea fecerat Dionysius, quem dicunt matrem Semelem ab inferis quoq; educiam immortalitate donatā Theanem cognominasse. Hæc Diodorus lib. v. Diogenes uero de eodem sic refert. Orpheus Oeagri & Calliopes filius Theologus, interq; argonautas unus, de dijs multa cecinit. Discerptum à mulieribus dicunt, quod marium sectaretur libidinem. Suidas item hæc scribit, Orpheus Ciconeus uel è Bisaltica Thraciæ, uersificator, fuit duas ferè generationes ante bellū Troianum, scripsit de fabulis, epigrammata, hymnos. Ælianus de uaria historia dicit falsa tradit de huius Orphei sapientia, quum Thracum sit nescire literas. Ouidius libro XI. Metamorphos. scribit, Orpheum uatem scæmineum amorem in puerorum uenerem transferentem, à foeminis interfectū fuisse, lyra & capite eius in Hebrum amnem proiectis. Fuit alius Orpheus qui scripsit argonautica: alius qui de lapidibus.

Cyane

Sirenes

Achelous

Cornu copiae

Orpheus

Eurydice

Semele

Theane

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM
VRBANORVM LIBER XXXIIII.

De origine, fine, ac uiribus Rhetoricæ.

RHETORICAE primum in Sicilia Corax & Ctesias Syracusani, ut ait Cicero, simul & proœmiorum, & epilogorum, ac argumentationum, quas Græci agonas uocāt, repertores fuere. Inde Athenas per Gorgiam Leontinum fluxit, cuius discipulum Isocratem Aristoteles tunc æmulatus, scholis pomeridianis cœpit præcipere, dicitans illud notum. *Ἀρχὸν ἡ σοφία, ἡ σοφία πρὸς ἕαμ' λέγει.* Eodem ferè tēpore Theodectes, post hos Hermagoras & Hermogenes, qui etiā de arte scripsit. Inde Rhodum per Aeschynem exulem ars peruenit. Postea deflorescētibus iam Athenis, Alexandria migravit, quanq; celebriore philosophiæ studio ea urbs teneretur: postremo Massiliæ per Antoninorum tempora cum huius facultatis, tum reliquarū artium uiguere. Apud nostros uero Romæ Ciceronis temporibus maxime floruit per Apollonium Molonem. Cicero initium orandi conditoribus urbium & legislatoribus tribuit, negatq; ante Periclem quicq; in ea quod ornatum habuerit reperiri. Finis eius, ut Aristoteli placet, non persuadere, sed tantum benedicere, & ea nosse quæ sint ad rem persuasibilia: ueluti & medicinæ, non sanitatē quærere, sed bene mederi, & eò arte procedere quousq; fieri poterit. Cicero idem in arte sentit alijs uerbis: Finem his apte dicere atq; adposite, quæ faciunt ad persuadendum. Partem & hanc item uiribus dialecticæ Aristoteles facit, nisi quod illa strictior, hæc latior: ambarumq; nullius certæ scientiæ, sed communem quendā modum omnium nosse: aliarum quidem artium præter has nulla inter se pugnantia syllogizat. Huius igitur facultatis magna uis est, ut ait Quint. nec ulli ueterum satis pertractata, quam si quis rite sectatus fuerit, unguis tondere, aut capillū reponere non existimabit ad curam suā pertinere: quodq; mirum quum ceteræ artes iudiciū doctiorū exquirant, hæc etiā imperitorum. Quapropter ex Demosthenis sententiā, nulla huic res magis q; pronuntiatio cōferet, quæ corporis eloquentia putatur. Hac igitur una re uel indocti saepe dicendi famam quærūt: itaq; ubiq; clamant, ac

Finis rhetorice

De uiribus eius

Pronuntiatio

dextram eleuant: multaq; uoce, anhelitu, iactatione corporis contēdunt. Iam martum ad pe-
ctus reuocare, ferire caput, pede terram incutere, mire ad pullatū circulum facit. In his uero
qui defecerit, uel doctūsimus nihil scire putabitur. Quamobrem modestis tātum hęc facul-
tas ediscenda ut uirtutis, cæteris ut adrogantiæ instrumēta fugienda. Archidamus Lacedæ-
monius interrogatus an esset Pericle potentior, respōdit: quamuis Pericles in bello sit à me
uictus, ea tamen præditus est faciendia, ut quum de his ratiocinetur, non uictus sed uictor ap-
pareat. Quidam qui philosophiā simul cum eloquio profitebatur, à medicina alioqui alie-
nus, Aristotelis physicam uerbis & ostentatione iactabat, medicos non rite morbos curare
monstrādo, quumq; arte inferior esset, uincere uulgo putabatur, author utriusq; Eunapius
in sophistis. Multi igitur uirtute modestia præditi, eloquentiæ seu naturæ defectu, inferior-
res nocentibus habentur. Cice. de admini. prouin. ad Q. fratrem ad hoc propositū ait. Atq;
is dolor est, quum illi te innocentia non uincant, uincunt tamen artificio beneuolentiæ. Et
in alio loco: Magis ineptijs quàm uoluntate peccat. Ex quo Euripides ait: τυραννικὸν ἡ πόλις
ἐπιστάδῃ λέγει. Tyrannicum quoddam, multa scire dicere. Ego uero collatis ueterum ac no-
uorum exēplis, quæq; audiui, quæq; legi, partim etiam uidi, adfirmare ausim paucissimos
uīros bonos eloquentes inueniri. Hac præditi facultate homines in ciuitatibus plerūq; con-
iurant, seditiones agitant, decipiunt, blandiuntur, mordent, cauillantur, libidinem sibi ac uo-
luptates conciliant. Demum ab orthodoxa fide plurimi eloquio confisi descuerunt, sectæq;
ac superstitiones hinc pullularunt, ut non frustra sibi conscius Cice. dicat in lib. de orat. Si
alterutrum optandum, indifertam prudentiam malim, quàm imprudentē mihi eloquentiam
esse. Et Cato ex eadem causa oratorem uīrum bonum uocabat: & Statius Cæcilius in suis
poematis, ut Apuleius in apologia testatur, dixit innocentiam eloquentiam esse, quod si cau-
sam hanc rationibus & exemplis, quibus possem declamare uelim, longius prouherer,
sed alterius fortasse loci.

De ipsius multiplici diductione ex Aristotele, Hermogene, Cicerone, Quintiliano.

ORVM autem quæ persuadent, fidēq; faciunt, aut sine arte sunt, & per nos non
fiunt: ut testes, scripta, leges: aut cum arte, & per nos, hoc est, per artem & ratio-
nem nostram fiunt. Et harum rursus tres species, aut per adfectus, adficiendo ali-
quo modo auditorem, aut per demonstrationē, seu certo per apparētem demon-
strationem. Demonstrationem faciunt syllogismus, & inductio: uoco autem syllogismum
rhetoricum, enthymema: inductionem, exemplum aliquid. Enthymematū uero quædam
necessaria, quædam ut frequēter contingētia, quæ ex uerisimilibus & signis constant. Ver-
isimile est factum ut plurimum contingens: sic se habens ad rem, sicuti uniuersale ad parti-
culare. Signum uero sic se ad illud quod est signum, ut particulare ad uniuersale. Genera
omnino tria sunt: deliberatiuum siue dialecticum, iudiciale, & demonstratiuum siue epidic-
ticon. Deliberatiui hortatio & dehortatio est: tempus uero futurum. Finis autem utile &
inutile. Iudicialis accusatio aut defensio, tempus præteritum. Finis iustum & iniustum. De-
monstratiui laus & uituperatio: tempus præsens: secundum enim præsentia laudant aut ui-
tuperant omnes, quanquam & factio & futuro adijciunt laudes. Finis honestum & turpe.
hactenus ex Aristotele. Hermogenes quæstiones rhetoricæ finitas & infinitas ponit. Infi-
nitæ, quæ remotis personis & temporibus & locis, cæterisq; similibus, in utramq; partem
tractantur, quas Græci δέσις appellant. Cicero propositum. Alij quæstiones uniuersales ci-
uiles, alij philosophicas. Hoc genus sententiā & actionem distinguit, ut sit scientiæ, an pro-
uidentia mundus regatur: Actionis, an ad rempub. accedendum. Prius trium generum est:
an sit, quid sit, quale sit. Sequens autem duorum, quomodo adipiscamur, quomodo ue uta-
mur. Finitæ quæstiones sunt ex complexu rerum, personarum, temporum, aliorumq;: ἰν-
τέσις à Græcis dicuntur: à nostris uero causæ. In his omnis quæstio quam alij negocium, alij
causam dicunt, circa res personasq; consistere uidetur. Amplior est semper infinita. Verbi
gratia: infinita, an uxor ducenda: finita, an Catoni ducenda. Cice. in primo rhetoricorū, ma-
teriam rhetoricæ in thesim & causas diuisit: thesim nihil ad oratorem pertinere contendit,
sed tātum ad philosophos. Verum ipse postea hos improbat libros: & in libris de oratore,
& in oratore, & in topicis præcipit, ut à proprijs personis ac temporibus auocemus contro-
uersiam: quia latius dicere licet de genere q; de specie: & quod in uniuerso probatū est, id
in parte probari est necesse. Status causæ, ut ait idem in eodem, & Quintil. in quo res maxi-
me uer-

... hinc summa ad
... fit eū dicit bello
... hinc laudē fuerit.
... rhetorica secun-
... orator
... ad mouendū a
... delectatio qua
... cōsultis co
... aut nō possunt
... cōsultat homines i
... de custodia reg
... habet cū cōsultat
... iudiciali uero
... causa inductio
... cōstat. Quæstio
... uerborū uis, aut
... uolūtatis, aut
... omni porro ca
... pposita cōsi
... quandi & adfici
DE ELO
LOCVT
quæ ppr
indistil
prudentis
tantū usui
... & modus alter
... panegyrica, ep
... Halicarn
... Abelines, quorū
... Dico in primis u
... Cicero, nulla agira
... uione quādā in di
... Platonis oratio est
... & Themistocle
... cōtrouersia agi
... præstiterit Aristog
... Anitobulus. Sexta
... talū de ea ex Philo
... quæ de eisdē fer
... pponēdo, circaq; qu
... igitur exordi
... stabile. Siue hic m
... hoc manifesta fuit, d
... & Chaldæi, ac
... loquēte. Noui ego
... Iuppiter almæ. Tunc
... se ueteris exercet
... ut de dīs de heroi
... dūlerēbāt. Noui uer
... diuites, tyrānos, de
... Gorgia Leōmo or
... cōsiliū, traditū ab ut
... uacūcia: forq; quidā a

me uertitur: hanc *σάσις* Græci uocant. Theodectes uero *κεφάλαιον ῥητορικῶν* p. i. caput generalissimum, siue summam ad quam referuntur omnia: ut fecisti, non feci. Status est, an fecerit. In consulatione, sit cum dicit bellum sumendum, non sumendum. In demonstratione, Adsecutus, an non adsecutus hanc laudem fuerit. Vtraque in iudiciali statu, nostri hodie legulei punctum iuris appellant. Partes rhetorice secundum Ciceronem & item Quintilianum, quinque. Inuentio, dispositio, elocutio, memoria, pronuntiatio. Oratoris officium, docendi, mouendi, delectandi. Ad docendum, expositio & argumentatio, ad mouendum adfectus pertinet, qui in omni quidem causa in principio ac fine dominatur: nam delectatio quamuis in utraque sit, magis tamen proprias in elocutione partes habet. In deliberatiuis consulationibus circa qualia uersat, id est, bona an mala, quorum principium in nobis est, quae possunt aut non possunt fieri. Hic precipue spectandum, quis apud quem quid dicat. De quibus autem consulantur homines in reipublica, secundum Aristotelem quinque existimant, de uectigalibus, de bello, de pace, de custodia regionis, de exportandis & importandis, de legislatione. Laus autem communem habet cum consulatione speciem: nam quae consulationi subieceris, haec mutato nomine laudes fuerint. Iudicialium uero causarum alia in singulis, alia in pluribus controuersijs consistunt. Porro omnis causa in iudicatione duplici est: Factum ne an hoc factum sit: praeterea defensione, altercatione constat. Quaestio est scripto est aut ex factio. His accedit rerum fides, proprietates, qualitas, scriptum, uerborum uis, aut uoluntas: in quibus uis tum causarum, tum actionum inspicitur solet, quaeque aut scripti & uoluntatis, aut ratio naturae aut ambiguitatis, aut rerum contrariarum specie continentur. In omni porro causa iudiciali quinque sunt partes, quarum exordium conciliatur audiens: narratione, proposita confirmatur, computatione aut memoria reficitur, aut animi mouentur: his argumentandi & adficiendi loci sunt, ac genera quibus placari ac resolui iudices oportet.

Rhetorica
partes quinque

Iudicialium
diuisio

DE ELOCUTIONE, AC DICENDI GENERIBVS.

ELOCUTIO uero quam Græci *ῥησις* appellant, pars orationis difficillima est, quae proprie ad oratorem pertinere uidetur: nam M. Antonius aiebat se multos uidisse disertos: eloquentem uero neminem. Et Cicero inuentionem ac dispositionem prudentis hominis putat, eloquentiam oratoris. Nostra praesertim aetate hanc tantum usum cernimus, cum caeterae iam exoleuerint: nam iudicia praesertim penitus sublata, & modus alter introductus. Elocutione uero utimur ad epistolas, orationes, consulationes, panegyrica, epithalamia, epitaphia, epitrepica. De quibus omnibus praecipua tradidit Dionysius Halicarnassensis, a Theodoro Gaza conuersa: nonnulla etiam Demetrius Phalerus & Absines, quorum libri ad nos usque peruenerunt. De hac igitur pauca ac magis necessaria dicam. Dicitio in primis uaria reperitur. Est enim philosophica, uelut uirgo grauis & speciosa, ut ait Cicero, nulla agitatione, aut contentione, quam Pythagoras & Plato retinuerunt. Hi & persuasionem quadam in dicendo utuntur, semper eodem modo se habentes: nam pedestris & numerosa Platonis oratio est existimata. Secunda politica, in qua principes fuerunt Milciades & Cimon, & Themistocles. Tertia dialectica, in qua excellere Demosthenes & Lycurgus, ubi de controuersia agit facti. Quarta sycophantica, quae uersat in calumnia & maledictio, in qua praestiterunt Aristogiton & Hegemon. Quinta aduentoria, in qua nominantur Demades & Aristobulus. Sexta sophisticam, quae quod plurimos habuit sectatores, par est diffusius aliquantulum de ea ex Philostrato narrare. Sophisticam antiquam, philosophantem rhetoricam dicere oportet, quam de eisdem ferè rebus differant sophistae atque philosophi: nam quae illi interrogationes proponendo, circaque quolibet parua dubitantes se nescire fatentur: antiqui sophistae uti certi loquuntur. Igitur exordium eis differendi huiusmodi est. Hoc scio, hoc intelligo: item nihil homini stabile. Siue hic modus proceriorum splendor addat orationi, siue constantiam, seu etiam per hoc manifesta fuit, de quo disputat adsumptio. Conuenit sane uaticinio humano, quod Aegyptij & Chaldaei, ac ante hos Indi per astra inuestigati sunt. Conuenit & diuino, sic Pythia loquente. Noui ego arenae iam numerum, metrumque profundum. Item, Ligna Tritoniae dat moenia Iuppiter almae. Tunc uero & Orestes & Alcmeon matricidae, ac pleraque alia ueluti sophistae se ueteres exercebant, eaque longius ac plane membratim oratorio more ampliatam exornabant, ut de dijs, de heroibus, de iustitia, de fortitudine: interdum etiam altius de ipsa mundi forma differerent. Noua uero quae potius secunda dici debet, quam illa uetus sit: sophistica, pauperes, diuites, tyrannos, denique res gestas omnis materiae nominibus subiicit proprijs. Prima siquidem a Gorgia Leontino originem habuit. Secunda ab Aeschylone Atrometi filio cum excideret reipublica Atheniensium, traditis ab utroque illorum praecipis: deinde super his exercitationibus. Extemporalis facundiae fontem quidam a Pericle primum deriuasse adfirmant, ex quo magnus ille linguae potentia

Epistole
Orationes
Panegyrica
Epithalamia
Epitaphia
Epitrepica

De sophisticis
ex Philostrato

De extemporalitate

tentia putatus est. Aliqui uero à Pythone Byzantio, quem Demosthenes solū Atheniensem ut audacem in dicendo, longeq; fluentem taxat. Nonnulli autem ab Æschyne, qui primum Rhodi Mausoleum Cariae subita laude cōmendauit. Mihi autem uidetur, ait Philostratus, Æschynem ipsum & in legationibus, & in iudicijs, ac concionibus, multa sanè ex tēpore dixisse, ac tantūmodo orationes scriptas reliquisse, ut in cura ac diligētia haud multum Demosthene inferior uideatur: attamen extēporalitatē inuentū Gorgiæ trado. Hic primū Athenis prodiens, ingenioq; fretus: proponite, inq; ostentans se ad respondendū subito paratū, nihilq; penitus ignorare. Vnde postea Prodicus Chius excitatus, librū scripsit, ubi uirtus ac uitiū muliebri specie Hercule circūstetere, atq; hæc qdem uario elegantiq; cultu ocū deliciasq; offerre: illa uero humili figura laborē tristitiāq; polliceri: deniq; longo inter se sermone cōtendere uidebatur. Idem Prodicus demōstratiuū genus primus instituit, ciuitates oberrans ac demulcens, iuxta Orphei ac Thamyræ consuetudinē: ex quo apud Thebanos in magnis fuit honoribus, maioribus etiā apud Lacedæmonios, à quibus ut hæc iuuentutē doceret, magnopere rogatus est. A Gorgia postea agitatus, q̄ obsoleta sapiusq; dicta tractaret: ad extēporalitatē ab eodem inductus est. Sed & ipse Gorgias haud expers æmulo rum dicitur fuisse. Erat siqdem Athenis Chærephon nomine, nō quem comœdia Buxum uocabat: ille uero ob studiū laborem tabe adfectus fuerat: hic autem Gorgiæ studia subodoratus: quare, inq; o Gorgia, fabæ inflationē aluo faciūt, igni nequaq;? Ille uero haudquaq; cōmotus: hoc, inq; tibi ad cōsiderandum relinquo: ego uero illud iādiu noui, q̄ terra ferulas cōtra tales gignit. Eloquentiā animaduertētes sophistarū Atheniēses, foro eos phibuerunt, tanq; iustitiā peruertentes. Ex quo Æschynes & Demosthenes publice quidē alternas cōtumelias operimēto iustitiæ prætexerūt: priuatim autē re uera famam ex his quærētes. Ipsumq; Demosthenē sanè constat gloriatū olim apud amicos, iudicium sentētiā ad suam ipsius uoluntatē quādo liberet se posse cōuertere. Neq; Æschynes Rhodi docere potuisset, quæ nesciret: nisi in his prius Athenis exercitatus. Sophistas igitur antiqui non solū claros oratores uocauerunt: sed philosophos copiose, apteq; dicētes. Hæc Philostrati ex libro sophistarum ad hunc locum cōuertit. Aristoteles autem x. Eth. ait: Scientiā gubernādæ reipub. sophistæ profitent; quorū nullus remp. gerit. Boetius sophisticā in malam accipit partem, cauillationēq; esse dicit. Alcinous eum à philosopho differentē facit, q̄ uideri potius q; esse uelit. Suidas oratorē ait illū esse mercenariū & deceptorē. Plato in Protagora, & pluribus in locis sophistas exagitat, tanq; corruptores nō p̄fessores ciuiliſ disciplinæ, q; uerbis magis q; rebus cōtendant. Sed & in Gorgia maxime oratores non legitimos ridet, qui uerisimilia uero antepōnētes, populū ac seipſos fallunt, illosq; cocis & adulatoribus cōparat, qui delectabilia potius q; salubria proponūt, atq; offerūt, legitimos autē medicis. Appellat enim non legitimos, qui philosophia, bonisq; artibus carēt. Nam & philosophi & dialectici præcipuū officiū indagādę ueritatis, diuidēdiq; & cōponēdi. Et in Philebo p̄fectū dicit dialecticū, i. metaphisicū, tāq; deū honorādū esse: quapropter uerū oratorē sine his sciētis nō esse.

DE PARTIBVS ELOQVVTIONIS

Lābdacismus
Iotacismus
Platacismus
Cœlostomia
Orthoepia
Locus ad
componē
dū aptior.
Dictio
Sententia
Dianœa
Apophthe
gma
Adagium
Chriarum
genera

CONSTABIT igitur eloquutio partibus octo: compositione, dictione, sententia, methodo, colis, pausa, numero, figura. Cōpositio tris habet partes Quintil. præcepto: ut sit emēdata, lucida, & ornata. Prima ad grāmaticos pertinet: ut barbaris mi solœcismi q; fœditas euitetur. In barbarismū incurrimus non solū accētibus, sed modo: ut lābdacismo, iotacismo, platacismo, cœlostomia: quæ omnia in orthoēpia cōsistunt. Dilucidā faciet orationē perspiciuitas: uerba Latina usitata nō peregrina, nec accersita: non asyndeta, id est, disiuncta: cum multa uerba sine cōiunctione obscurēt sensum. Ornatus uero ex figuris alijsq; partibus constabit: de quibus postea dicemus. Ad cōponendū præterea Quintilianus monet agrum non utilem esse: eo q̄ amœnitas aeris, auisum conceatus, uirentiūq; iucūditas, ingeniū distrahunt: magis autem septum, nec admodū laxum sub tecto habitaculū eligendū. Hinc ait Iuuenal. Qui facis in parua sublimia carmina cella, Ut dignus uenias hederis & imagine macra. Dictione: ut sit dictio Latina & usitata, quæ admodum supra dixi. Sententia multiplici potestate in oratione ponitur: ut dianœa, chria, apophthegma, adagium, siue prouerbiū, paradoxa. Chriarum plura genera eodem teste authore: unum simile sententiæ, quod in simplici uoce consistit: ut alicuius dicti quod ad mores pertinet cōmemoratio, quæ à Græcis etiā ethilogia uocatur: ut omnis laus in actione consistit. Est etiam Chria genus exercitationis breui argumētatione sententiā propositam demonstrans

monstrans, cuius plura exempla utriusque linguæ authores ponunt, trahitque etymon ab usu & utilitate. Verbi gratia. Fugienda est maxime corporis uoluptas: ea siquidem ob breue delinimentum innumeros perpetuosque parit dolores, mentemque a rerum utilium commercio exercitationeque auertit, infamiam gignit, & animi corporisque uires euacuat. Voluptati præterea deditos nullius uidemus apud homines existimationis. At contra eos qui cum sobrietate ac castimonia uitam duxerint, maxime utiles reipub, maximisque propterea honoribus adfici. Hæc etiã præcipue amatur à belluis, quibus deus diuersam à nobis ignobilioremque tribuit naturam, ut quæ illas oblectant, nos fugere omnino debeamus. Et sic reliquæ. Aphthegmata uero dicta sunt sapientum. Paradoxa item, sed præter opinionem aliorum, ut omnes diuites serui. Cola κῶλα sunt membra orationis perfecta, ex his breuia & asyndeta, id est, sine coniunctione aptiora sunt epistolis & sermoni, longa & coniuncta orationibus. Methodus ars est præcipitatioque styli. Est enim stylus quem Græci χαρᾶντιρα uocant. Is imitandus qui maxime secundum naturam sit, ex omnibusque authoribus non omnia, sed præcipua melioraque sumenda. Asiatici exuberantius seu potius uerbosius, inter quos Ciceronem Brutus notauit, qui elixum & exanguem eum uocauit. Attici simplicius & elegantius, inter quos Caluus fuit: ex Græcis uero Lysias. De characteribus antiquorum scripsit Dionysius Halicarnassæus, nonnulla etiam Dion, uterque Demosthenis atticismum omnibus præferunt. Præcipit insuper Quintilianus candidos maxime legēdos & imitandos, ut Ciceronem & Liuium: nec omnia sua nimis diligenda Ouidij more, nec rursus per morositatem omnia abijcienda, statuendumque quandoque iudicij inuentionisque modum. Præter omnia cauendum in imitatione ab impudentibus furtis, in quo Celsi duo notati fuere. Primus Albinouanus cognomento, ab Horatio. Quid mihi Celsus agit monitus multumque mouendus Priuatas ut quærat opes, & tangere uitet Scripta Palatinus quæcunque recepit Apollo: Ne si forte suas repetitum uenerit olim Grex auium plumas, moueat cornicula risum Furtiuus nudata coloribus. De altero cuius medicinam habemus Quintilianus ait: Græcinum transcripsit, eumque mediocris appellat ingenij, quo profecto post Ciceronem nihil legitur elegantius. Comata nos incisa dicimus, de quibus, deque Rhythmis in grammaticæ parte diximus. Est rhythmus quo numerosam facimus orationem. Res enim numeris augemus atque ornamus, numeros qualitas uerborum facit, si tumida sint, siue hiata, siue depressa. Præterea si restringere forte periodum uolumus, id iambo in sine faciendum, ut Cicero Quintilianusque tradunt: Seu uerbo proparoxytono, id est, quod accentum in antepenultima retineat. Verbi gratia Diurni silentij Patres. C. quo his temporibus usus eram, non timore aliquo, sed partim uerrecundia, partim dolore, finem hodiernus dies attulit. Epistolaris breuitas rhythmos omnino respuit. Mora siue pausa Græce ἀναπαύσις, est animi requies, quæ reficit lectorem, ac sensibus lumen accommodat. Huius Stigmæ, id est, notæ siue distinctiones duæ: Telia & Hypotelia, id est, perfecta & imperfecta. Prima quæ proprie distinctio uocatur, est ubi tota sententia requiescit, ut optime quidem ac pulcherrime ueteres philosophati sunt. Altera quæ subdistinctio dicitur, est constitutiua particularis sententiæ perfectæ secundum dictionem quæ inferri aliquid significat, ut deus æternus est. Schema maxima pars orationis, & quæ maximum præstat ornatum: uocaturque oratio ἑσχηματισμὸν, id est, figurata: quæ autem minime figurata, ἀσχηματισμὸν. De his plurimi scripsere authores. Cæcilius, Dionysius, Rutilius, Lupus, Cornificius, Visellius, Celsus. Tropus autem, quem Caius, Aristarchus, & Proclus uerborum figuram appellauere, est sermo à naturali loco in alium ornatus causa translatus. Figura est conformatio quædam orationis remota à communi ratione. Primum igitur Tropi XXXIII. solent poni, Allegoria, metaphora, catachresis, id est, abusus, metalepsis, metonymia, ænigma, synecdoche, onomatopœia, periphrasis, hyperbaton, anastrophe, syllepsis, parapleroma, hyperbole, eclipsis, pleonasmus, antiphrasis, exoche, prosopœia, parabola, antapodosis, paradigma, antonomasia, ironia. Figuræ uero aut sententiarum, aut uerborum Græce schemata dianœæ, & schemata lexeon uocantur. Sententiarum figuræ sunt Synathresmus, quando res multæ in unum caput coguntur, ut populi tumultuantes, ciuitates rebelles, domus inter se diuisa, coniuges discordes. Epimone in eodem permanens augmenti gratia. Leptologia quando res minutatim narrat. Prosopœia quæ sermonem damus inaiatis. Aposiopesis quæ quæ relinquuntur tacendo significatur: ut, Quos ego, sed motos præstat componere fluctus. Paralepsis quæ fingentes aliquid nolle dicere nihilominus dicunt: hæc occupatio in rhetorica ad Herennium dicitur, Apostrophe quando ab uno ad alterum uertimus sermonem.

Cola
Asyndeta
Coniuncta
Methodus
Characteres
dicendi
Asianus
Atticus

Celsus Albinouanus
Cor. Celsus

Mora
Stigma
Telia
Hypotelia

Tro. XXXIII
Schemata
lexeos
Synathresmus
Epimone
Leptologia
Prosopœia
Aposiopesis
Paralepsis
Apostrophe

Diaporesis Virg. At tu dictis Albane maneres. Diaporesis quando de re una plures succurrunt sententia,
Erotema quarum quae uera sit dubitamus. haec dubitatio dicitur ad Herennium. Erotema breuis interro-
Diatyposis gatio, ut. Nunc nunc est tumulo fortunataque fauilla nascetur uiolae. Diatyposis quando sub uno
Epanaphora ad spectu uidetur agi res. Metathesis quando ab una re causam in aliam transferimus. Epana-
Tautologia phora repetitio eiusdem dictionis: haec ad Herennium repetitio dicitur. Verborum uero figura. tau-
Palilogia tologia idem ferè significantium uerborum positio, ad rem agenda siue demonstranda, ut diruit
Anadiplosis sustulit, eripuit, auulsit. Palilogia repetitio eiusdem uerbi. Anadiplosis duplicatio dicitur ad
Antistrophe Herennium, ut ille meos tulit ille meos. Antistrophe conuersa conscriptio, ut quibus cum, quos
Climacoton inter. Climacoton gradatio dicitur ad Herennium. Pleonasmus & ite Eclipsis contraria inter se,
Pleonasmus altera superabundat, altera deficit. Exemplum primum, Seruitute seruius, uita uiuo. Exemplum secundum,
Eclipsis Cras in Tusculanum, scilicet ueniam. Enallage siue commutatio siue alteratio etiam Atticorum est,
Enallage quando casus pro casu, tempus pro tempore ponitur, ut hostis habet muros: & iam multos annos
Metabole est. Metabole est commutatio quando idem diuersis sententijs replicat. Zeugma quando diuersa
Zeugma si membra una coniungit dictione. Quintil. Synezeugmenon appellat, ut licetor pedibus, praetor
ue syzeu equo, consul curru uectus in urbem ueniunt. Hypallage siue Epanorthosis, quando corrigimus
gmenon dictum, ut accusabo ego non dico patientiam, sed ignauiam. haec correctio ad Herennium dicitur. Iso-
Hypallage teleuton & Isoptoton. i. similiter desinens & similiter cadens ad Herennium uocat: quando uer-
Isoteleuton ba similiter desinunt. Parison Philostrato, Isocolon Quintil. ad Herennium uero compar dicitur
Isocolon quando membra non solum similiter cadunt, sed & eundem numerum & penè tempus retinet, ut de
Parison siue hostibus uictoriam retulit, patriam salutem attulit, sibique magnam decus contulit. Asyndeton quando
Isocolon ob breuitatem sine coniunctionibus teximus orationem, quod epistolis conuenit. Polysyndeton,
Compar id est, ualde adligatum, contra primam naturam, ut una eurusque notusque ruunt. Antitheton con-
Asyndeton trarijs inter se sententijs. fit enim pluribus modis. Haec omnium figurarum pulcherrima frequen-
Polysyndeton tiorque, ut hic probus in uirtute agendo semper est pauper, ille improbus in scelere semper for-
Antitheton tunatus. Item, Croesus tot opibus munitus tam a suis dilectus, cito corrui: hic tyrannus nulla
Parangelma ui septus, suis maxime infensus longo tempore durare poterit. Parangelma quando magnas
Ecphrasis humili oratione: humiles uero alta enunciamus. Ecphrasis à Latinis descriptio dicitur, inter
 progymnasmata est, & genera exercitationis, quum rem aliquam apte, ac floride uerbis descri-
 bimus, & ante oculos ponimus, ut nemus descripturi dicimus. Arborum folia lasciuiunt tenui
Prepon zephyro, Aues concentu murmurant, Riuus aquae subterlabens umbrosos irrigat aditus,
Tropi Molles herbae dulces recubentibus praebent thoros. Prepon, cum cuiusque personae proprium adsi-
Metaphora gnamus sermonem pro dignitate statuque illius: quod poetae maxime conuenit. Tropos autem, ut
Allegoria supra dixi, figuras quidam uerborum dixere. Sunt autem, Metaphora omnium pulcherrima & ne-
Antonomasia cessaria, quam translationem dicimus. Allegoria quando sub uerbis alienis latet alius sensus, per-
Synecdoche petua enim metaphora allegoria est. Aenigma uero differt ab illa, quod hoc maioris obscuritatis.
Onomatopœia Antonomasia siue metonymia, nomen pro nomine ponit, ut Mars pro bello. Synecdoche, quum
Syllepsis non plenè rem ostendit, quasi extra indigeat alia demonstratione uocabuli. Fit pluribus modis, ut
Antiphrasis Summa descendens aureus arce. Et tristis thoros, late nuptiae. Onomatopœia quae rebus uo-
Exoche cabula fingit, ut apium bobus, hinnitus equi, ranarum coaxatio. Syllepsis. i. comprehensio, quum res
Metalepsis plures sub uno tempore aut casu comprehendunt, ut Boreas unam zephyrusque ruunt. Antiphrasis cum
Ironia contrariis contrarium significamus, ut late mors, bellum pugna. Exoche excellentia, ut poeta pro
Figure di Homero, philosophus pro Aristotele. Parabola similitudo siue comparatio. Metalepsis tras-
tionis sumptio. Ironia cum per irrisionem quandam contra quid sentimus, significamus. Huius partes
πάδη quatuor: Canchasmus, mycterismus, sarcasmus, astismus, id est, cachinnatio, subsannatio,
Ectasis urbanitas. Sunt praeter haec figurae quaedam dictionis, quas Graeci πάδη uocant, quum aut
Systole augmento aut diminutione patiuntur: uidelicet Ectasis quum syllaba breuis producitur, quae
Epectasis apice distinguenda est secundum Quintilianum, ut uita dederitis: & apud Homerum ἀρετὴ ἀρετῆ.
Syncope Systole quum longa corripitur: ut, unius ob noxam. Epectasis quum syllaba in medio au-
Prothesis getur: ut apud Hesiodum, ἐπιπλάσσω & ἐδὴ ἐδωδὴ. Apud Latinos Induperator. Huic contra-
Aphæresis ria syncope, quae de medio tollit, ut amarunt. Prothesis addit in capite: Aphæresis contra-
Paraptosis tollit: ut, Silites pro lites, & temnere pro contemnere. Diaplasma additio consonantis in
Proschemat medio, ut rettulit: & apud Graecos ἐμῶσσι. Contra Paraptosis quando litera demitur, ut
ismus κάλιον pro κάλλιον. Apud nos uero Megalesia pro megalensia. Proschematismus additio
Apocope syllabae in ultima, ut amariet pro amari: & apud Graecos τούτοι. Contra Apocope, ut mi-
Diarexis pro mihi. Apud Graecos δὲ pro δῶμα, & ἀπόδω pro ἀπόδωνα. Diarexis diuisio uocalis
 dictionis,

... aut diphthong
 ... apud Homer
 ... Antoni pro
 ... Synzerebra
 ... Sunt e
 ... Antithesis. S
 ... uno tantu mod
 ... pluribus mod
 ... Per
 ... Apud
 ... Expell
 ... ut h
 ... c
 ... & synzerebra
 ... Et praeterea quae
 ... dictionis
 ... quae Met
 ... ut ar
 ... pro Valer
 ... Sunt ue
 ... apud Hermo
 ... partes e
 ... ab a
 ... perspicuitas
 ... adlegation
 ... &
 ... co
 ... alicuius pe
 ... etia rebus
 ... possi

EMORIA
 cuius tanta
 tum in uita
 senescere e
 uellet meo

ius item Pythi regis
 philosophus. Min
 rex, ut Quintil. S
 tius, teste Ciceron
 est. Summi item
 legatus, & T
 M. Antonio. Her
 tra uero zeate uidi
 ad Alexandrum sextu
 rationis euadisse, n
 praeter omnia lenit, a
 ic Hermogeni sophi
 rum obliui fuerit. M
 mides. Caus poeta:
 adus ruina omnes p
 quorum confuse iacuerit

dictionis, aut diphthongi, ut apud Ouidium Elegeia pro elegia: & apud Virgilium, Aulai in medio. apud Homerum uero ἔπει pro ἔπει. Synæresis contra, quando è duabus fit una, ut conicio, Antoni pro Antoni, audit pro audijt, efficiturq; longa. Apud Græcos autem late patent Synæresata, ut πριέω πριώ. Hactenus quæ quãtitate patiuntur dictiones. Deinceps quæ qualitate. Sunt enim sex, Synalœphe, Metathesis, Metalepsis, Enallage, Metaschematismus, Antithesis. Synalœphe est duarum syllabarum per uocales unio. fit autem apud Latinos uno tantũ modo, quum ex duabus uocalibus una fit lōga, ut di pro dii; apud Græcos uero pluribus modis: primum simpliciter quadrifariã, per Ecclipsim, id est, expulsionẽ, ut ἐπι ἐμ̄ς, ἐπ̄ ἐμ̄ς. Per crasim, ut τὰ ἐμα, τὰμα: quod accidit quando breuis exclusa pro ducit sequentem. Apud nostros hoc etiã fit, præsertim comicos, ut actum est, actust. Per synæresim, ut νορ̄η̄δα, νορ̄η̄δα. Compositæ item toridẽ modis, primum per ecclipsim & crasim, ut ἐγ̄ ἐγ̄ω, κ̄ γ̄ω. Expellitur enim i, unitur a: & e breuis in a longum uertitur. Per ecclipsim & synæresim, ut ἐγ̄ω ο̄ϊδα, ἐγ̄ φ̄δα. remouetur enim o, & unitur ω. Per crasim & synæresim, ut ὁ ᾱιπ̄ολ̄, ὁπ̄ολ̄. cōnectitur enim o & α in φ. Coniungitur insuper ω & i per ecclipsim & crasim & synæresim, ο̄ι π̄ολ̄οι, ὦπ̄ολ̄οι, amouetur enim i ex diphthongo, & cōglutinatur o in ω. Est præterea quædam propria synalœphe, quæ coniunctis duabus dictionibus uocalem secundæ dictionis in u conuertit, ut τὸ ἔλεον, τοῦλεον. τὸ ὄνομα, τοῦνομα. Est alia in hoc genere figura, quæ Metathesis dicitur, siue paragrammatismus, quando literæ seu syllabæ aliquæ mutantur, ut arcesso pro accesso: & apud Græcos κάρ̄τ̄ pro κράτ̄. In literis tantum Valesij pro Valerij, & Fusij pro Furij; apud Græcos uero τύρ̄σεν̄ pro τυρ̄σεν̄ος, & πύρ̄σ̄ pro πύρ̄σ̄ος. Sunt item quæ ad locutionem pertinent Progymnasmata, id est, præexercitationes apud Hermogenem & Aphthonium, uidelicet μῦθ̄ fabula, causa ueritatis alicuius inducta: partes eius Promythion ipsa fictio, epimythion sensus. Deinde διήγημα narratio, quæ differt ab alia principali: hæc particularior in rebus quibusdam, cuius uirtutes breuitas, perspicuitas, uerborum proprietas. χρεία Chria dictum breue alicuius sapiētis, cum authoris adlegatione. γνώμη, sententiã, idem quod chria, sed sine authoris adlegatione. ἀνασκευή confutatio, & κατασκευή confirmatio seu probatio rei alicuius. ἐγκώμιον laus. φόγ̄ uituperatio. Σύγκρισις comparatio. ἠθοποιία ethopœia, quum mores exprimuntur, & uerba introducta alicuius personæ: cuius partes Idolopœia, quum iam mortuis datur sermo, & Profopopœia etiã rebus inanimis. ἐκφρασις, descriptio, quum aliquid describẽdo ante oculos ponimus. ὁέσις positio, & hypothelisis, de quibus supra dixi. Cōmunis locus. Latio legis

DE MEMORIA.

MEMORIAM quartam orationis partem summumq; hominis bonũ ponunt, cuius tanta uis est, ut Iarchas philosophus Indus, ut scribitur apud Philostratum in uita Apollonij, eam secundum deos esse uoluerit, omniaq; præter eam senescere dixerit. Hac maxime præstitere Themistocles, qui percontanti an uellet memorandi artem ediscere, respondit se potius uelle obliuiscendi. Nicias item Pyrrhi regis legatus, qui uno die nomina omnium senatorum edidicit. Carneades quoq; philosophus. Mithridates qui XXXII. linguas edidicit, quot gentibus imperabat. Cyrus rex, ut Quintil. & Plin. authores, nomina militum cunctorum in exercitu tenebat. Hortensius, teste Cicerone, orationẽ ipsẽ uerbis scriptitabat aut pronũciabat, quibus meditatus est. Summi item uiri quãdoq; excidisse in dicendo leguntur, ut Demosthenes apud Philippũ legatus, & Theophrast. Ephesius dicturus in cõcilio Ariopagi. Herodes Atticus coram M. Antonio. Heraclides Lycius sophista corã Seuero principe, ut ait Philostratus. Nostra uero ætate uidimus Bartholomeũ Sozinum Senensem in iuris scientia principem apud Alexandrum sextum nouum pontificem de more pro Senensibus orantem, principio ferẽ orationis excidisse, nullumq; deinde uerbum pronunciasse. Detrimẽtum hæc pars animi præter omnia sentit, aut senectute, aut morbo, ut Orbilio grammatico, & Messalæ oratori, ac Hermogeni sophistæ contigit: nostra item ætate Georgio Trapezuntio, qui omnes literarum oblitus fuere. Messala etiam sui nominis in quodam morbo. Artificialem repperit Simonides Cæus poeta: nam dum cœnaret in Thessalia apud Scopã diuitem uirum, cum conclauis ruina omnes præter eũ perijissent, dicit sepulcro mādare suos uolentibus, nomina mortuorum cōfuse iacentium ex ordinis mensæ memoria dixisse, author Cice, de oratore.

Adagia

Synalœphe

Ecclipsis

Crasis

Metathesis

seu paragram-

matismus

Progymna-

smata

Fabula

Narratio

Chria

Sententiã

Confutatio

Confirmatio

Laus

Vituperatio

Comparatio

Ethopœia

Descriptio

Ephrasis

Thesis

Hypothesis

Communis

locus

Legislatio

Memoria

Qui memo-
ria exciderũtArtificialis
memorie in-
uentor Simo-
nides

T igitur meditātibus res facile succurrāt, prater ea quæ supra philosophis dicta narraui, pauca nūc alia ex utraq; lingua, quasi uia ad alia cōquirēda, sum afferre conatus, ac primum Græca adagia ex Tarræo & Didymo. Hi nonnulla in hoc genere ex authoribus excerpta posuerunt: uerum quod ea magna parte sint poetarum loci obscuriores, qui ad rem minime pertinēt: ea tantū tam ex illis quàm alijs delegi, quæ usui Latinis essent, tum ad elocutionem, partim etiam ad prudentiā facerent. Δελφίνα νήχεσσι Διδάσκει, Delphinū natate doces. In eum qui doctos docere uult. ἕς ἀδινάμ. Sus Mineruam. ex causa supradicta ponitur à Theocrito poeta. ἰλιὰς κακῶν, Ilias malorum. In arumnis & laboribus, quod Cicero & Propertius usurpāt. πᾶσα γῆ πατρίς. Omnis terra patria. Responsum est Apollinis ad Meleum Thessalum consultantem de sede. μία γὰρ χεῖρ λιδῶν ἕσθ' ἔποιε. Vna irundo uer non facit. Apud Aristotelem in Ethicis. πεινία σοφίην ἔλαχε. Paupertas sapiētiam fortita est. Apud Euripidem. εἰς ὑδῶς ἀσείδη. In aqua seminare. In frustra laborantē. ὄκνη δώμωγα σωάγη. Ocnus funem colligis, ex eadem cum superiore causa manauit, quod altius repetere oportet, uti res plures simul intelligantur. Apud Pausaniam scribitur, quod Polygnostus tabellā pinxit, ubi Ocnus appellatus sedens spartū torquebat, asinamq; prope spartū rodentē: quod significare uolebat, frustra uirum laborare, si uxorē quam in asina notauit prodigā habeat. Ocnus præterea dicit auē uocari de genere herodiorum, quæ continuo uolando sollicitatur, aut quærendo. Meminere huius prouerbiij & Propertius & Plinius. κέρα ἀμαλθείας, Cornu copiarum. tritum in omni copia. τὰ τ' φίλων κοινὰ amicorum omnia cōmunia. Pythagoreorū prouerbiū, quod ita inter se uiuerēt. γλαυὲ ἵππη. Noctua uolauit. uolatus enim noctuæ apud Athenienses uictoriā portēdit. Nam hæc auis in magna eis ueneratione, signabatur & in numismate. εἰς ἀρχαίας φάτνας. Ad antiquum præsepe. In eos qui ad antiquā uiuendi formulā redeunt. Horatius elegāter hoc expressit. Vitæ me reddere priori. εἰς ἀνῆς οὐδ' εἰς ἀνῆς. Vnus homo, nullus homo. Sicut illud. Ab uno rātum nihil bene fit. εἰς πάγας ὁ λύκος. Lupus in laqueos, in euntes manifestū in periculū. De lupo item apud Latinos, Lupus in fabula, aliquo superueniente de quo erat sermo. itē. Lupi Mœrim uidere priores. Virgilius & Plinius pro malo auspicio ponūt. ἐλάει ἄνῆς. Ceruinus homo. in timidos. ἐλεφάε μαῦ οὐχ ἀλίσκη. Elephas murem non capit, qui humilia despicit. De elephantino fœtu apud Plinium aliud prouerbiū, si quid tarde fit. Apud Tranquillum item Augustus usurpare solebat, stipem elephāto porrigere, qui timide dat. ἐχθρῶν ἀδῶρα δῶρα, ὅ οὐκ ὀνήσιμα. Inimicorum dona perniciofa. meminit huius Sophocles in Aiace Mastigophoro. λαγῶς καθεύδω. Lepus dormiens, in eos qui dormire simulāt, nam lepus oculis apertis dormit. πάλαι πότ' ἦσαρ ἄλκιμοι μιλῆσιοι. Dudum potentes erant Milesij, responsum est Apollinis positum ab Anacreonte & Aristophane, iactatur in eos qui de rebus deciderunt. Apud Virgilium uero in eandem sententiam & idem propositū, Fuimus Troes, fuit Ilium & ingens gloria Teucrorum. Συβαριτικὴ τράπεζα ἢ συρακυσία. Sybaritica mensa, uel Syracusana, utraque lautis & delicatis conuenit. αὐτόματι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπιδᾶται ἵεντες. Boni sponte ad bonorum conuiuia properant. Quo utitur Eupolis in Chrysgono, & Plato in Symposio. ἀφύιας πῦρ. Aphyiæ ignis. Quando uelociter ad finē alicuius rei peruenitur. Est enim Aphyia pisciculus, & breuiter percoquitur. Hinc apud Tranquillum illud etiam in festinatione ab Augusto dici solebat. Celerius quàm asparagi coquūtur. ἐφ' ἰπποῶν ἐπὶ ὄνου, Ex equis ad asinos, quādo ex honestis ad minus decora descēditur. εἰς μακαρίαν. Iace in Macariam, locus enim in inferno dicitur, & apud Comicos, εἰς κόρυθακας, εἰς ὑδῶς, εἰς ὄλεθρον. Nostri autē Comici usurpāt, Abi in malā crucē, in malam rem. In eos qui perditione sunt digni. βοιωτὶ νόμος, Bœotia lex, quando quietum principiū turbatus sequitur finis, quod Bœotijs similiter acciderit post mortē Lai. βομβυλίος ἄνθρωπος. Bombylius homo, hoc est crabronius & inutilis, quod crabro apis species in luto fauū fingat. βελλεροφόντης γράμματα, Bellerophontis literæ. Quādo quis est causa necis propriæ: nota fabula. usurpāt à Plauto, Bellerophontē me fecit. ἀντιπελαργίζω, Pelargizare. Qui beneficiū reddunt more Pelargiorū, i. ciconiarū, quæ in senectute parētes nutriūt. ἄξιος πῖλος. Pilo dignus. Qui nullius est pretij, usurpatū à Catullo, apud quē Pili facio scribitur: Apud Plautū uero & Ciceronē Teruncij facio. Terūcius quadrās & minima est moneta. ἀπλησῆτος. Inexplebile

Pythagoreo /
tum prouer /
bium

Ocnus

Inexplebile

Inexplebile dolum. Insatiabili uentre hominibus, à dolijs que Belides apud inferos frustra implere conantur, nota fabula, traducitur etiã prouerbiũ ad auaros. Cicero autẽ uocat huiuscemodi homines Tritones piscinarũ, qui ob potentiã aut aliam facultatẽ in repu. partes aliorũ usurpant. Plautus uero Lacones uocat parasitos, ex uoracitate canũ Laconum. ἀπὸ βάλου, à repagulo, hoc est, ab ipso exordio bonum aut malum, seu quoduis aliud esse. Cicero ab ipsis unguiculis dicit. ἀπώλεσθε οἶνον ἐπιχίας ὕδωρ. Perdidisti uinum infundens aquã. Polyphemi uerba sunt ad Vlyssẽm apud Homerũ, ex quo in prouerbiũ uenit. ἀπὸ βραδυσκέλωμ ὄνωμ ἴππωμ ὄρσσεμ. Ex tardo asino equus profiliit, qui ex humili loco prouehitur, & etiã indigne promouetur. ἅπαντα τῷ σοφοῖσι μῦθοι, Omnia sapiẽtibus facilia. Qui per prudentiam in rebus difficilibus proficiunt. ἀκέφαλον μῦθον, Fabula sine capite, in eos qui nunquã perorãt. Plautus. Vt orationẽ sine capite relinqũã, id est, sine cõclusionẽ. ἀκρω ἀφαδῆν ἴν δακτυλῶμ, Summis attingere digitis. Qui nõ diligenter aut perfecte rem aliquam deprehẽdunt, aut eruditi sunt. utitur hoc Latini, & etiã summis labris. ἀλλ οὐκ ἀνδρὶς ἀλώπηξ παράγαι. Non iterũ uulpes in laqueos incidet. intelligitur prouerbiũ de ijs qui semel ex insidijs euadunt. ἄλλο γλαυζ, ἄλλο κορώνη φθέγγεται. Aliud noctua, aliud cornix loquitur. Qui cum potẽtioribus certãt, aut qui cum alijs nõ conueniunt. ἀλωπεκίτημ πρὸς ἑτέρου ἀλώπεκα. Cum uulpe uulpizare. Qui similes astutia decipere contendunt. ἀντὶ πέρις σκορπίου, Pro Perca Scorpio. ijs dicitur qui peiora pro potioribus eligunt. ἀνδρωπῶ ἀνδρώπῳ δαμόνιον, Homo homini numen, qui subito beneficiũ aliquod ab aliquo adsequitur. At Plautus cõtra, Homo hominĩ lupus, dixit. ἀμῖ ἔπῳ, ἀμῖ ἔργον, Vnã dicere, unã facere. Qui celeriter aliquid peragit. ἀμμομ μετρήμ, Arenã metiri. in reb⁹ arduis & quæ minime perfici queãt. ἀρ μὴ πρὶ κρείας, τείριχομ σέγγετ. Vbi caro abest, falsamentũ amatur. ijs qui rebus uilioribus coacti non sponte utitur, quod etiã uulgo iactatur. ἀνάσκη οὐδὲ θεοὶ μάχοντ, Necessitati neq; dij pugnant. quod à Latinis etiã usurpatur, ut apud Laberium in epigrãmate. ἀιδῶ κωη, Inferni galerus, ijs qui aliquid clam agũt ne uideãtur. huiusmodi enim pileo dicitur Perseus minime uisus Gorgonẽ interfecisse. ἀϊαυπος γέλωσ, Aiactis risus. Qui stulte ridet, ob Aiactẽ cui insania similis accidit. ἀρηι κόρσ, Ad satietatẽ usq; in rei copia & uehemẽtia dicit. ἀκαρεῖ εὐνοια οὐδὲμ ἐχθρὰς διαφέρει. Intẽpestiua beneuolẽtia nihil ab inimicitia differt. Hoc sanẽ dixisse ferũt Hippolytũ Phædræ profitẽti se illũ præter omnes amare. ἀκαρσὸ τῶρα Ἀδωνιδῶ κήτωμ, Infructuosa hortis Adonidis. In rebus inutilibus & parui fructus. erãt enim hi horti in uasis fictilibus tantũ usq; ad herbã emittẽtes. Meminit eius Plato in Phædro. ἀκάνθῳ τέττιξ, Acanthia Cicada. i. inter spinas. Dicitur uoce absõnis, propterea q̄ huiusmodi cicadẽ nõ canãt. ἀιδῆς πέπλον, Ardẽs peplus. Qui malorũ causa facesq; sunt. Ex peplo misso à Deianira, qui Herculem cremauit, nota fabula. Latini ad hoc propositũ utuntur: Equus Seiani, & aurũ Tholosanum, quibus utẽtes incõmodo adficiebãtur. Gellius author. χάριτες γυμναί, Gratia nuda. uel q̄ manifeste gratificari oportet, uel q̄ ingrati decore priuãtur. ἀγριαλῶ λάλῆσ, Littus adloqueris. Inexorabilibus dicit. Latini pro hoc usurpant, Surdo fabulã narras. ἀγναμῆθῳ κἄτος ἀνός, Aridus rub⁹ inflexibilis. Duris dicitur & obstinatis. apud Latinos dicit. Pardus maculas nõ mutat. ἀετῶμ κἀνθαρῶ, Aquilam Cantharus. Aquilæ enim infensũ Canthari, ut numerum hostiũ minuunt eius oua surripere quærũt, ἀλλῶ βίῳ, ἄλλη δίατα. Alia uita, alia uiuendi formula. ijs qui melius uitam instituunt, usurpatur & à Terentio, Hæc ætas alios mores postulat. ἄλλοτε δ᾽ ἄλλοτομ τελεδῆμ ἔχωρσ ἔπειδῆ. Alibi alium esse, ac regionem sequi, quod locorũ mores ubi uiuimus, sequi debemus. ἀδάκρυε πόλεμῳ, Bellum sine lachrymis. qui cum facilitate rem agunt aut adsequuntur. Dicitur etiam ἀκονητί, id est, sine puluere. tractũm ab Athletis, qui quãdoq; non pugnãdo ob metũ aduersarij uincebãt. Apud Enniũ uero scribitur, Salmaci da spolia, sine sudore & sanguine, Delicatis & ignauis. ἀδρασεια κέμεισ, Adrastea Nemesis. Qui initia prosperitatis habet, exitũ uero infelicẽ, ab Adrasto, cui similiter euenit. ἀδροῦντῆσ ἠρῶμεθα, Captãtes capti sumus, quum tenẽtur qui se sperabãt alios tenere. ἀγαθῆ ἔμᾶζα μετ᾽ ἄστομ. Bona est offa secundum panẽ. In secundis locis consistẽti dicit ἄλλω ἀλυσσομ, Mineruæ felẽ. Quãdo paruis magna inepte cõparãtur. ἀἴσκηρια, Capra Scyria, qui utilitatẽ adfert. q̄ capræ Scyriæ multũ ferũt lactis. Cuius meminere Pindarus & Alceus. εὐσεαθὸσ εὐαπατητός, Valde bonus, ualde deceptibilis. Bionis philosophi est prouerbiũ ἀλλῶ δεισῆσ ἠῶ ἔπι Σάκρα. Veriora q̄ ea quæ apud Sagrã, uidelicet gesta sunt. huius prouerbij Menãd, meminit. Sagra locus ubi Locri Crotoniatas uicerũt. In quo bello dicũt Castor & Pollux

Pollux fuisse cōspecti: fama ergo eadem hora uenit Lacedæmoniā, nescitur quomodo: per nunciū deinde adfirmata fuit. Ἀνθλῆμ ἄμφοτέρωσιν, utriq; haurire, intelligitur manibus, cum aliquid uehementer contendimus. ἄνδρα κερ δὴ θυροὺς ἐπέφυκεν. Thesauri carbones facti sunt. Quando quis spe fraudatur, eius meminit Lucianus. Carbones nobis thesaurus factus est. & rursus. Carbones meum thesaurū planè ostendis. οὐ παντὸς ἀνδρός εἰς κόρινθον ἐστὶ ὁ πλοῦς. Non omnis hominis est adire Corinthum, ijs quibus desunt facultates ad delicias. Quoniā Corinthi hospites facultatibus uiaticis exhauriebantur ob illecebras multorum scortorum. μη ἀπειθῆς, οὐ γάρ ποί περι δάλωται. Ne festina, nō enim igne cremaris. Theocriti dictum, cum properare non sit opus. τίς τρίχας ἀντ' ἐρίων ἐποκίξατο. Quis pro lana pilos attondit? Ab eodem positum. Σφῆξ βομβῶν τέτιγ' ἔμωτιορ. Fucus murmurans contra cicadam. Ab eodē. De ijs qui cum maioribus certant. τὰ κεαὶ ὀφθαλμῶσιν. Corrueris oculos, ab eodē, in eos qui premuntur inuidiā, aut concupiscentia aliqua. πρῶτας σιτίζετ' ὡσπρὸς ὁ τέτιξ. Rore pascitur ueluti cicada. Ab eodem in eum qui macie ingēti affectus est. ὀσίχορ ὅστι τὸ τυμμα καὶ ἀλίκωρ ἄνδρα δαμάσσει. Tantulum tormentum, quantum domat hominem. Ab eodem positum, de spina loquitur extracta. πῦρ ἐπὶ πῦρ. Ignis supra ignem, id est, malum supra malum. Huius meminit Plato. Simile aliquid & apostolus. Vince in bono malum: Sic carbones ingeres supra caput eius. πρῶτας μόρ' . Æschyli poetæ est, in eum qui sibi ipsi causa est mortis, more Pyraustæ parui uolatilis, qui lucernam petentes urūtur. πρὸς κέντρα, λακτίσαι. Contra stimulum calcitrare. Euripidis dictum, & etiā Æschyli, usurpatur & in sacris libris. εἰς τὸ δέορ. In rem opportunam, uerbum est Periclis, quum enim Astyanacti Lacedæmoniorum duci pecuniā daret, ut ex Attica quam bello infestabat discederet, redditurus impensarum rationem, nec aperte rem manifestare uolens magistratibus, respondit uerba supradicta. Ἐνδ' υμῶν ἔσθ' ὕπν' . Somnus Endymionis, in eos qui longo premuntur somno, nota fabula. Γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμεν' . Conseneo discens plurima semper ego. Ex Solonis elegiaco est. τὰ ἀπὸ τρίποδος . Hæc à Tripode, in rebus ueris. Latini & Plinius oraculū dicunt. Ἀμεινόνωρ οἰωνῶν τυχεῖν, Auspicis uti melioribus. Qui ex aduersis ad secūda ueniunt. Cicero ait. Meliora dij, scilicet dent auspiciā, cū alicuius mali mētio incidērit. Ἀρχὴ ἡμίσεως πλέορ τῶ παντός. Principiū est plusquam medieta totius, prouerbiū apud Aristotelē in Ethicis. κακῆς ἀρχῆς τέλος κακόρ. Mali principij, malus est finis. Æoli poetæ est. τὸ λαβεῖν ἔλαττον, τὸ μηδὲν λαβεῖν πλέορ. Parum accipere plus est quā nihil omnino. Apud Menandrum. καλὴ κεφαλὴ ἐγκέφαλον οὐκ ἔχει. Pulchrum caput cerebro caret, in eum qui pulchro fit corpore, ac parum sapiat, Comici dictum. Ἄϊωρ πάντα φέρει, Theocriti est à Virgilio cōuersum: Omnia fert ætas. Ἄδωνιδ' κίτρι, Adonidis horti, quando quis parum utilitatis refert, quod in eis flores tantū metebantur non fruges. Platonis est dictum in Phædro. Ἴσὸρ Πηνελόπεια ἀναλύει, Telam Penelopes retexere, quando res facta destruitur, laborq; perit. Ponitur apud eundem in Phædro. εἰς ὕδωρ σείραμ. Seminare in aqua, cum frustra fit aliquid. πολλὰ μετὰ πέλι κῦλικ' καὶ χεῖλα' ἀκρῶ. Multa inter calicem existūt labrumq; supremum. ἀνεξέριθω κίθ' . Iacta sit alea. Cæsaris uerba in transitu Rubiconis posita Plutarcho. γέροντι ἀωρότορον τυφῶν τὸ πολιτεῖαδ' . Seni cōmodius in ocio & delitijs agere, quā rempub. administrare. Apud eundem authorem, uerba sunt Pompeij de Lucullo. πρὸ τ' ἀπολογίας πλὴν ψῆφορ φέρει. Ante defensionem iudiciū ferre. Libanij in epistolis.

ADAGIA LOCIVQE ALIQVOT LATINORVM.

Ex Cicero

PVD Latinos nonnulla huiuscemodi cōmemorantur, præsertim apud Ciceronem, inter quæ sunt illa. Primum pro Murena. Cornicum oculos confixit, De Cn. Flauio loquens, qui plus uiderat quā qui prudentiores putabātur, eisq; spem ademerat. Item pro Cor. Balbo: Duo fulmina nostri imperij Cn. & P. Scipiones, quod Virgilius non est dedignatus imitari. Itē pro P. Quintio. Intus est equus Troianus, quum de insidijs loquitur. Prætorius candidatus quali defultorius in quadrigarū curriculum currere uidetur. De eo qui ex minore cōditione maiora tētat. In epistolis ad Atticum: Clitellæ boui sunt impositæ, quum indigno aut non apro aliquid datur siue geritur. In eisdem. Bibulus cœpit laureolam in mustacio quærere, hoc est, gloriā in re minima & nullius momenti. Nam, teste Plinio, laurus mustacis subijciebatur, qui mos adhuc Romæ seruat. Item. Ille callipides adsiduo cursu cubitū nullum processit in eū qui multa tētat seu pollicetur, præsertim in itinere, ac parū præstat. est enim

Mustacia Callipides

καλλιπίδης animal

animal tardissimum, qui tota die se mouendo cubitum non procedit, ut ait Tranquillus in Tyberio. Athenas noctuā mittam. Suos dicit mittere uersus ei qui ijs abundet. Nam Athenis frequēs est noctua, quæ publicum insigne est. Ad hoc etiam propositum quædam alia dicit, ut lucernā solī adhibere. Teruncium, id est, quadrātem, adijcere Cræsi diuitijs. Mitto Scitalam Laconicam, scribēs in ænigmate ac breuitate. Nota res Scitala apud Lacedæmonios. Baculi duo similes erant: quum opus erat scribere secretum aliquod magistratibus, in eo baculo qui in urbe remanebat charta circūuoluebatur, ubi quod opus scribebatur: ea quæ mittebatur magistratui, qui & ipse similem secum habebat baculum: & hoc ne consilia ab hostibus quoquo modo deprehenderētur. Idem in orationibus. Abiecit hastā, Quum quis decidit lite acceptis. Item, Charta dentata & calamo tēperato res agetur: quum accuratius aliquid scribere uolumus. Et alibi. In hac causa aqua mihi hæret, i. addubito, uereor, quod etiā in Italia plerique usurpāt. Idem Ibrida C. Antoniū uocat, & puerū Iunonium, aureum quæ partū Cæsarem adolescentē. In Thusculanis Græcū prouerbiū. Quam quisque nouit artem in hac se exercitat. In officiorū lib. III. Cum uelis & equis Epicurus eiusdem adiutor sententiæ. In conatu dicitur. Cum uela nō sint satis, equi quoque ad trahendā nauim adhibētur. Et ad Trebatium. Sero sapiunt Phryges. in tarditate pœnitenda. Quod in tragœdia equi Troiani extremo loco conscriptū esse dicit. De diuinatione, Græcum erat prouerbiū, Aut bibat aut abeat. Non enim oportet sobrios ad ebrios uenire, aut si ueniāt, cū alijs cōueniāt. Item in oratione. Arcem è cloaca facere, i. loco indigno aliquid sumptuosius ædificare. Itē ad Trebatium, Quem antea ne Andabatam quidem defraudare poteramus. & Hieronymus cōtra Io. Melius est quod dicitur Andabatarū more pugnare quàm directa spicula clypeo ueritatis nō repellere. Populi putātur esse qui cōnientes pugnabāt. Sed & alij quoque alia in hoc genere. Virg. in taciturnitate, Lupi Mœrim uidere priores. Itē in metu potentioris: cornu ferit ille, caueto, ex Theocrito tractum, ille enim ait, *ὄρεχαρ φυλάσσει μη τυκορύψη*. In eādē Plutarchus sententiā. Fœnum in cornu gerit. Plin. autē in impudentia. Frontē perfricui. Quod à Seneca mutuatus est, ipse enim hoc etiā alio modo eleganter expressit. Varius inquit ad siduo cōuicio depudere didicerat. Catullus de uiro inepto & ignaui: Satis cum hoc uappa frigora & famē pertulisti. Itē, Scripta ueneni ac pestilentiæ plena. Probitatē uero & malitiā elegāter colore cādido & atro distinguit, de Cæsare loquēs. Albus, inquit, anater sis, quod proximis tēporibus studia partium nonnullarū in Italia usurparunt. Cor. Nepos mansuetudinē Attici perpetuā describens. Cum matre, inquit, nunquam rediit in gratiā. Horatius: fauorē à suffragio transfert: Omne tulit punctū qui miscuit utile honesto. Item, Propria delicta à tergo mantica appellat. Et se suaque sine riuali amare. Coronas hominum collocationes aut attentiones. Columnas itē pro locis publicis quò disputātes cōueniebant. In fauore itē, premere pollices dicit. Vtroque tuū laudabit pollice ludum. Quod & Plin. adfirmat lib. XXVII. cap. II. pollices ait cum faucamus premere etiā prouerbio iubemus. Et lib. sermonū. Membra animumque tuū nabis sine cortice sic me, nare enim sine cortice, i. sine cucurbita aut aliquo appensili artificio, hoc est aliquid cum facilitate & citra alienū adminiculum facere. Persius in cauenda derisione, Posticæ occurrite fannæ: dixit. Iuuenalis. Dat ueniā coruis, uexat censura columbas. pulcherrima translatione puritatem fœminarū, impuritatemque uirorū, per hæc animalia demonstrans. Corui enim, teste Plin. ore parere coireque putātur. Præterea equus Seiani & aurum Tolosanū apud Gellium in prouerbiū uenerūt infelicitatis, quæ hæc possidentibus nunquam bene eueniret. Augustus apud Tranquillum ad Calendas Græcas se soluturū festiue dicebat, i. nunquā, quod Calendas Græci nō habeant. Apud Ciceronē in Verrem, ac apud Martialē: attollere digitū, est se cōductorem uel emptorē ex publica uenditione aut locutione significare. Idem in epistolis, humilem & ignotū significare uolens, quæ huic terræ filio, inquit, literas de tantis rebus dare. & Iuuenalis hoc idem alijs uerbis. Malim fraterculus esse gigantū. Nam gigantes terræ filij sunt. Plau. uero cōplura: si quis legat. Nam seruos improbos mastigiam uocat, plagiarium, subiculum flagri, tritorem cōpedum, trium literarū hominē. Præterea fenes, Acherotium, capularem, pabulum Acherontis, edentulum, mucosum, Vulturū cadauer. In adolescentē frugi. In mare it, rem familiarem curat, parenti obtēperat, uxori ac liberis uacat. In perditū. Amatur, egetur, plusquam res patitur studet elegantia. In meretrices sellularias. Quæ olet sellam & sessibulū merum, scortū diobolariū, monstrū mulieris, falsa muriatica. In nobiles,

Scitala Laconica

Ibris

Andabata

Virgilius

Plinius

Catullus

Horatius

Persius

Iuuenalis

Corui

Ex Plauto

Yy Matrem

- Matrem uenustatū, Veneres, Cupidinesq; Mores earum sic explicātur. Negociū sibi quā uelit cōparare, nauem ac mulierē sibi cōparet. Nam hæc duæ res nunq; fatis ornātur. Dum comunt, dum ornant annus est. Fundis ornatę incedūt per uias. Fundi nostri calamitas. Vt scus merus uestra est blāditiā. Senecæ quoq; trāslationes audaces innumeræ sunt. Glabros em̄ iuuenes ac ministros imberbes uocat. Lychnobios uero quasi lucernarios qui totis noctibus uigilāt, interdiu dormiunt. In senectute quoq; uasa colligere, aut receptui canere, requiescendū intelligit. Item: In freto uiximus, moriamur in portu. Et in altercatione, captioneq; mutua uerborū. Latrunculis, inqt, ludimus. Aucloratos item & exaucloratos, obligatos & liberos appellat. Beneficiū seu quoduis aliud in calendario scribere ait, id est, fœnerari. Sed nouatione uerborū cunctos facile superat Apuleius: cuius quædā adponā, ut legētis sit arbitriū ea cum iudicare, tū eligere. Loquit̄ de Cinædo, qui emasculatoribus suis ad omnia infanda morigerus fuit. Mox in iuuentute saltādīs fabulis exossis planē & eneruis. Sed ut audio indocta ac rudī mollitiā, negat̄ em̄ quicq; histrionis habuisse præter impudiciā. In hac etiā ætate quæ nunc est qui istū deperdunt multi sunt, domus eius tota lenonia, familia cōtaminata, ipse ppudiosus, uxor lupa, filij similes prorsus, diebus ac noctibus ianua calcibus ppulsata, fenestræ canticis constrepitæ. Tricliniū comestatoribus inquietū. Cubiculum adulteris peruium. Item alibi: Dico Crassum iādudum ebrium stertere: aut secundo lauacro ad repotia cœnæ obeunda, uinolentū sudorē in balneo desudare. Et in oratione ad Claudium Procos. Euathlus postq; cuncta illa exorabula iudicantiū & decipula aduersantium, & artificia dicentiū, uersutus alioqui ingeniatus ad astutiam facile prodidit. Item antiquum prouerbiū. Vbi uber ibi tuber. i. nulla uoluptas non mixta aliquo dolore. Item: Pariter enim ut qui hærediolum sterile, & agrum scruposum, meras rupinas & senticeta miserari colunt, qm̄ nullus in tesquis suis fructus est, sed infelix loliū & steriles dominantē auenæ, furatum eunt, & uicinorū flores decerpunt. Item: Quis non laudauit hominē numerosa arte multiscium, tam iugī scientia magnificū, totum utensiliū peritia Dædalum: fateor me sellularias artes minus callere: uestē de textrina emere: baxeas istas de sutrina præstinare. Item spelunca frondibus inumbrata, quercus cornibus onerata, colliculus sepimine cōsecratus, uel truncus dolamine effigiatus, uel cespes libamine humigatus, uel lapis unguine delibutus. Item nomina hæc, honoripeta, lucifuga, tenebricola, multiforatilis tibia, scissile palliastrum, cibaria uoluptas. Inter nos uerbigeratū. Item: Hyagnes pater, ac magister Marfyce tibi cinis primus in canēdo manus discapedinauit: primus duas tibias uno spiritu animauit. Item, ut uetus prouerbiū ait: Inter sacrum & saxum positus cruciabat, quod in rerum difficultate ac dura deliberatione succurrit. Item: Mulieres candido splendentes amicimine, uario lætates gestamine, uerno florentes coronamine. Item: Basia pressula, meretricum poscinummia, seu adueclorum negocinummia. Item: Liberalibus cœnis inescatus, & humanis adfatim cibus saginatus, corpus obesum pinguedine cōpleueram. Corium aruina fuculēta molliuerā. Item: Pistor dulciarius, qui panes & mellita cōcinnabat edulia. Alter cocus qui sapidissimis nutrimentis pulmenta mollita uapore condibat. Item: Estur ac potatur incōdite pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis: clamore ludūt, strepitu cantillāt, cōuicijs iocant, ac iam cætera semiferis Lapithis Centaurisq; similia. De speculo autem pulcherrima ab eodem descriptio exprimit: quippe in omnibus manu faciūdis imaginibus opera diuturna sumit, neq; tamē similitudo æque ut in speculis cōparet. Deest enim & luto uigor, & saxo color, & picturæ rigor, & motus omnibus, qui præcipua fide similitudinē repræsentat. Enimvero quod luto fictum, uel ære infusum, uel lapide incussum, uel cæra inustū, uel pigmento illitum, nō multa intercapedine temporis dissimile reddit, & ritu cadaueris unum uultum & immobilē possidet: tm̄ præstat imaginis artibus ad similitudinem referendā leuitas illa speculi fabra & splendor opifex. Nunc Ciceronis quosdā subiciam iocos, quos posteri omnes qui in secundis planē cōstiterunt ab eo usurpare sunt uisi, mutatis tamen rhythmis ac numeris. Antithetis primū in uerbis ac sententijs omnia ipsius sunt referta: quibus nil magis lumen adfert orationi: ut sunt illa. In negocio sine periculo, In ocio cum dignitate. In cōuiuio sobrius, In sobrietate facetus. Itē: Honores sine ambitione, diuitias sine fastu, copiā sine luxuria possidebat: in ocio de periculis sollicitus cogitabat, in periculo rerum euentū securus expectabat. Plin. in epistolis hunc imitatus modū ait: In summa avaritia sumptuosus, in summa infamia gloriosus. Itē: Non uiuere ut edas, sed edere ut

re ut uitas. Non possim si uelim, nec uelim si possim. Non defuit auxilium, sed ipse auxilio defui. Item illa festiuitatem simul & grauitatem habent, quæ quasi hypothetice inferuntur: ut, Ego, si dignitas est bene de repub. sperare, obtineo dignitatē meam: si autem in eo dignitas est, quod sentias efficere, ne uestigium quidem ullum reliquum est dignitatis: agiturque præclare nobiscū, si nos ipsos regere possimus, ut ea quæ partim iam adsunt, partim impendent, moderate feramus. Item, Me regem appellas: Ego, si regnum est ab omni cupiditate abstinere, nulli libidini seruire, nullorum gratia ciuium aut hostiū metu de recta sententiā decedere: fateor me regem esse. Item, A nobis agentur omnia diligenter, ut neque si quid obtineri poterit, non cōtendamus: neque si quid non obtinuerimus, repulsi esse uideamur. Item, Quem fauendo retinere non potuerunt, inuidendo abalienauerunt. Item, Aut te in sententiam meam adducam, aut certe testatum apud animū tuum relinquā quidnam fenserim. Item, Sententijs, nō animis dissentimus. Naturæ non animi uitia, obiurgatione, non contumeliā contendī. Item, Cum nos florere oporteret, tunc maxime uiuere puderet. Aut probare quæ fiunt oportet, aut tacere quæ non probes. Dicendum quod non sentias, aut faciendum quod nō probes. Est enim res in eum locum adducta, ut quanquā multum intersit inter eorū causas qui dimicent, tamen inter uictores non multū interfuturum putē. Sed planè animus qui dubijs in rebus fuerat infirmus, nunc desperatis cōfirmatus est. Nec temeritas cum sapientiā cōmiscetur, nec ad consilium casus admittitur. Non tam adlicere uolui, quàm alienare nolui. Non tam pulchrum scire Latine, quàm turpe nescire. Scæuola iuriconsultorū eloquentissimus, Crassus eloquentiū consultissimus. Quātum opibus tuis diuturnitas detrahet, tātum adferet laudibus. Illa uero maxime ad pœnā deprecandam faciunt. Et si aliqua culpa erroris humani, scelere certe liberati sumus, nō cupiditate aut prauitate aliqua lapsi, sed opinione officij stulta fortasse, certe non improba: nec liberationem culpæ, sed errati ueniam impetramus. Quod autem sequitur, ad palpandum. Satis te dicis uixisse, uel naturæ, uel gloriæ. Noli periculo nostro sapiens esse. Dimitte queso istā doctorum hominū in contemnenda morte disciplinam: tua cautio, nostra cautio est. Vide quæso ne hæc tua diuina uirtus apud posteros admirationis sit plus habitura, quàm gloriæ: nihil est omnino diu in quo est aliquid extremum, quod cum uenerit omnis uoluptas præterita pro nihilo est. Omnes igitur supradicti loci, uim pithicam habent. Sed maiorem hoc quod sequitur per interrogationē. De religionibus sacris & cerimonijs concionatur P. Clodius. Publius inquit Clodius religiones negligi, uiolari, pollui questus est: Nam & Catullus quasi simile. Quid est Catulle, quid moraris emori: Curuli in sella Struma Nouius sedet qui cōsulatum petierat. Vatinius itē ille gurgis helluatus sanguinē reip. ad cœlum tum extruxit uillā in Tusculano uisceribus miserorū. Mihi meas ruinas adspicere nō licuit. Item, Ille ab initio cupiditate & audaciā pugnauit, hic ueritate & pudore, quod potuit restitit. Sed illa partes habēt integras, Vide quantum distant argumenta tua à re ipsa & ueritate: quod cōsuetudine patres faciunt, quasi nouum reprehendis: quod beneuolentia fit, odio factū criminari, quod honoris causā pater filio, idem supplicij causa fecisse dicis. Neque tu hæc non intelligis, sed usque eo quid arguas nō habes, ut non modo tibi contra nos dicendum putes, uerum etiā contra rerum naturā, contra consuetudinē hominum, cōtra opiniones omnium. Sed in hoc etiā maior spiritus adsurgit. Fero ego te Torquate, iam dudum fero, & nonnūquam animū incitatū ad ulciscendum orationē tuam reuoco ac reflecto, permitto aliquid iracundiæ tuæ, do adolescentiæ, cedo amicitia, tribuo parētī. Sed nisi aliquē modum uitæ tibi cōstitueris, coges me oblitum nostræ amicitia, habere rationē meæ dignitatis. Nemo me unquā tenuissima suspiciōne perstrinxit, quem non peruerterem. Sed mihi crede non his libentissime soleo respondere, quos mihi uideor facillime posse superare. Tu noli hac mea noua lenitate abuti, noli aculeos orationis meæ, qui reconditi sunt, excussos arbitrari, noli id putare omnino à me esse omissum, si quid est tibi remissum atque cōcessum. Illa uero potius descriptionis aptissimæ sunt, quæ subijciā. Hic unguētī adfluens calamistrata coma, despiciens conscios stupri & uexatores æratulæ suæ, fœneratorū gregibus inflatus: alter o dii boni quàm teter incedebat, que truculentus, quàm terribilis adspectu: exēplum imperij, imaginē antiquitatis, columen reip. diceres intueri. Item, Pugnīs & calcibus exturbare hominem possessione, eadem facere uicinorum, spoliare fana sacrorū, iura conatu & armis disturbare, iudicia in bonis rebus contemnere, in malis pugnare cōtra bonos, non reipub.

cedere, non fortunæ ipsi succumbere. Honestius hoc duce errare, quàm illo magistro erudi. Animus eius uultu, flagitia parietibus teguntur. Item leuem, imò grauissimum. Mobilis, imò constantem. Familiarem, imò alienissimum. Item de urbe Roma. Hanc sedem imperij, arcem populorum, lumen gentium, theatrum orbis terrarum. Item: Neque Catilina is es, ut te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furore reuocent. Vestrae nunc bonitatis, ut huius inopia plus possit ad misericordiam, quàm illius opes ad crudelitatem. Item in reddenda causa pulchrum est illud: Plus uirtus tua dedit, quàm fortuna abstulit, propterea quod adeptus es, quod non multi homines noui, amisisti quæ plurimi. Et rursum: Mihi consilium iam diu captum est, de quo ad te, non quo celandus esses, non antea scripti: sed quia communicatio consilij tali tempore, quasi quædam admonitio uidetur, uel potius efflagitatio ad communicandam societatem. Sed his quæ sequuntur apte animi conceptus rerum multarum paucis explicat uerbis. Quare quid adsequi possis non tam facile est nobis, quàm tibi cui prope in conspectu est Ægyptus, iudicare. Nos quidē hoc sentimus, si exploratum tibi sit posse te illius regni potiri, non esse cunctandum: si dubium, non esse conandum: illud tibi adfirmo, si rem istam ex sententia gesseris, fore ut absens à multis, cum redieris ab omnibus lauderis. Sed ego ut te ad certam laudem adhortor, sic à dimicatione detereo, redeo quæ ad illud quod initio dixi, totius facti tui iudicium, non tam ex consilio quàm ex euentu homines esse facturos. Illa etiam quasi paria inter se membra uim habent. Nihil tam uolucris quàm maledictum, nihil facilius emittitur, nihil citius excipitur, nihil latius diffunditur. Item: Negotiatoribus comis, mercatoribus iustus, municipibus liberalis, socijs abstinentis eram uisus. Item: Meorum consiliorum socius, periculorum particeps, rerum quas in senatu gessi adiutor. Item: Latrator fori, depeculator curiæ, tabernariorum concitator. Item: Nolite fortunam conuertere in culpam, neque regis iniuriam crimen putare, neque consilium ex necessitate, nec uoluntatem ex ui interpretari. Item: Professionem amore prosequar, reditum spe expectem, absentiam memoria colam. Illæ quoque ipsius sententiæ præclaræ. Fortunam si non æquo animo, ut fortiter feras. Quod honestum initio coeperis, constantia prosequere. Nihil in malis ponendum præter culpam. Nihil turpius uanitate. Mors non tam optanda quàm non timenda. Mors honesta uitam sæpe turpem exornat, uita turpis ne mortis quidem honestæ locum relinquit. In bonis uirtus sociâ uitæ, gloria mortis comes. In altero ne reprehendas, quod in te probes. Inuidia uirtute parta, gloria non inuidia putanda. *Scommata* mata sunt quæ in alterum cum sale iactamus, ut Cice. teste Plutarcho de Coco, qui ad ordinem equestrem adscitus fuerat: optimo iure hunc meruit locum, cum de iure culinæ intelligeret. Huiuscemodi quàm multa leges apud Macrobiū, inter quæ illa duo Augusti, qui in uitatus à Meccenate ad tenuem cœnam familiariter, ut ille dicebat: non putabam, inquit, me tibi tam familiarē. Item Galba gibboso apud eum causam orante, ac dicente: Corrige in me siquid uides: Ego uero, inquit, monere possum, corrigere non possum. Cum Romani legatos ad pacem inter Nicomedem & Prusiam faciendam misissent: & unus ex eis multis cica tricibus sparsum caput haberet, alter pedibus æger esset, tertius ingenio socors haberetur: Cato eam legationē, nec caput, nec pedes, nec cor habere dixit. Author Lilius libro. l. In hoc genere quàm plurima sparsim mihi dicta sat erunt, si duo rursus Augusti recenseam. Is cum similem sui quendam aspiceret, interrogauit an eius mater Romæ unquam fuisset: At ille, Quin, ait, meus hic pater fuit. Idem contumaci beneficiū petenti, eius considerando ineptiam respondit: Redi prius mecum in gratiam. Vnum adducam externum. Cum Annibal ab Antiocho ad quem confugerat interrogaretur, An exercitus magnus opulentusque quem ei ostenderet satis esset Romanis: Ita, inquit, etiā si auarissimi essent. De clade uti contigit loquens: non ut ille putabat, de uictoria. Author Plutarchus.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM
VRBANORVM LIBER XXXV

De scientijs mathematicis, ac primum Arithmetica.

VMERORVM scientiam, quam arithmetica dicunt, primus apud Græcos illustrauit Pythagoras, eorum ratione, ac characteribus adinuentis, ac in tabula discipulis per scriptis: quæ posteri deinde abacum, ut Boetius tradit, uocauerunt. Euclides dein quatuor libris eam cõplexus est, v. II. VIII. IX. X.